

The main goal of all innovations in education is to facilitate the transition from pupils' mechanical assimilation of knowledge to the formation of their own skills of acquiring knowledge. The success in solving of this problem depends largely on the aim of the use of computer in the educational process, on the quality and capabilities of software and on the role of the computer in the system of didactic means.

The implementation of information and communication technologies into the practice of primary school is not just a fad, but a necessity of today's life as most children use computer much earlier than school can offer.

Key words: science, learning, computer, computer devices, innovations, software.

УДК 373.2+373.3].015.31

Олена Олійник
Olena Oliiunyk

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FORMING CHILD'S CREATIVE ACTIVITY IN THE CONTEXT OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATIONAL LINKS

Стаття присвячена змістовній сутності реалізації проблеми наступності та взаємодії дошкільного навчального закладу та початкової школи, особливостям організації освітнього процесу з урахуванням основ становлення творчої активності дитини в 7-ми років.

Ключові слова: наступність, дошкільний навчальний заклад, школа, творча активність, творчий розвиток, творча особистість.

Стратегічними напрямками державної політики у сфері освіти повинні стати реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься пріоритетний принцип – забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя. Актуальна проблема сьогодні – встановити наступність на державному рівні між дошкільними навчальними закладами і початковою школою.

Проблема наступності зорієнтовані на інтеграцію двох ланок освіти, на усунення суперечок між запитом школи і програмними можливостями дошкільного навчального закладу, між необхідністю враховувати специфіку дошкільної та початкової освіти. Неперервна освіта розуміється як зв'язок, узгодженість і перспективність всіх компонентів системи на кожному ступені освіти для забезпечення наступності у розвитку дитини.

Наступність – двобічний процес. З одного боку – дошкільна ступінь, яка зберігає самоцінність дошкільного дитинства, формує фундаментальні особистісні якості дитини, служать основою успішного навчання. З іншого – школа, як наступник, підхоплює досягнення дитини-дошкільника, а значить дійсно знає про реальні досягнення дошкільного дитинства і розвиває накопичений ним потенціал [3, с. 16].

Наукові основи проблеми наступності розкрито в дослідженнях Л.С. Виготського, Г.С. Костюка, О.В. Запорожця, Д.Б. Ельконіна, В.О. Сухомлинського, О.В. Скрипченка, О.Я. Савченко. Реалізація принципу неперервності освіти має починатися із забезпечення наступності між першими її сходинками. При цьому потрібно розглядати такий взаємозв'язок як дві сторони одного й того ж педагогічного явища у вигляді «перспективності» та «наступності».

На дошкільних початкових сходинках освіти розглядаємо перспективність, як визначення пріоритетних ліній підготовки дітей дошкільного віку до майбутнього шкільного життя, які б максимально враховували потреби початкової школи в готовності дитини до оволодіння новою, провідною в молодшому шкільному віці навчальною, діяльністю.

На етапі початкового шкільного навчання забезпечення наступності має передбачати врахування того рівня сформованості життєвої компетентності, з яким дитина прийшла до школи, опору на нього, що забезпечує органічне, природне продовження розвитку, навчання і виховання, започаткованих у дошкільному віці [3, с. 456].

Сучасні науковці та практики визначають пріоритетні напрями наступності.

Перший напрям – це узгодити мету на дошкільному і початковому шкільному рівнях. Мета дошкільної освіти – всебічний загальний розвиток дитини, визначений Базовим компонентом дошкільної освіти у відповідності з потенційними віковими можливостями і специфікою дитинства як самоцінного періоду життя людини.

Мета освіти в початковій школі – продовжити всебічний загальний розвиток дітей із урахуванням специфіки шкільного життя поряд з освоєнням найважливіших навчальних навичок. Як у дошкільному закладі, так і в школі освітньо-виховний процес повинен бути спрямований на становлення особистості дитини: розвитку її компетентності, креативності, ініціативності, творчості, самостійності, відповідальності.

Другий напрям – збагатити освітній зміст у початковій школі. На основі досліджень О.Я. Савченко, О.В. Проскури, О.Л. Кононко, мова йде про введення в педагогічний процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру (самодіяльних ігор, драматизації, технічного і художнього моделювання, експериментування, словесної творчості).

Третій напрям – удосконалити форми організації і методи навчання як у дошкільних закладах, так і в початковій школі. Сучасні наукові дослідження Л.А. Парамонової, М.М. Подякова, З.М. Істоміної, Т.М. Фадеєвої вказують на необхідність:

- відмовитися від регламентованого навчання в ДНЗ (статичних поз на заняттях, розташування столів у ряд по типу шкільного, відповідей по піднятій руці);
- забезпечити рухову активність дітей у школі на уроках фізкультури, великих перервах, а також у процесі позакласної роботи;
- використовувати різноманітні форми навчання та творчої діяльності, що включають специфічні види діяльності на інтегративній основі;
- створити розвивальне предметне середовище як у дошкільному закладі, так і початковій школі, функціонально моделюючи зміст дитячої творчої діяльності;
- використовувати методи, що активізують у дітей мислення, уяву, пошукову діяльність, тобто елементи творчої активності у навчанні;
- використовувати в початковій школі (особливо в перший рік навчання), ігрові прийоми, створювати емоційно-значимі ситуації, умови для самостійної практичної діяльності, коли діти можуть на основі наявних у них знань виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність;
- провідною в освітньому процесі дошкільного закладу і початкової школи повинна стати діалогічна форма спілкування дорослого з дітьми, що сприяє розвитку в дитини активності, ініціативності, творчості, почуття власної гідності [8, с. 38].

Зусилля освітян повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, виконанні перспективних завдань спрямованих на раннє виявлення та найбільш повне розкриття творчої активності дітей, з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей.

Формування досвідченої, творчої особистості є одним з першочергових завдань реформування освіти в країні.

Першими зацікавилися проблемою творчого розвитку особистості стародавні філософи Арістотель, Платон, Шопенгауер, Ксенофонт, Сократ, Платон. Далі теорію творчого розвитку особистості розробляли в своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені Д.Б. Богоявленська, З.А. Голубева, Н.В. Лейтес, Е.Л. Яковлева, А. Маслоу, К. Роджерс [5, с. 21].

Питання творчого розвитку дитини на сучасному етапі продовжують залишатися актуальними і цікавими для дослідників. Різні аспекти творчого розвитку особистості висвітлені в роботах Л.С. Виготського, Б.М. Теплова, Медушевського, О.С. Газмана та ін. Розвиток різних напрямів у дитячій творчій діяльності представлені в дослідженнях Б.М. Йєменського, Н.А. Ветлугіної, Т.С. Комарової, Н.П. Сакуліної. Цю проблему активно розробляють провідні вчені країн світової спільноти Дж. Гілфорд, В.Дж. Гордон, Г. Лозанов, К. Роджерс, А. Ротенберг, Н.В. Тейлор.

У зв'язку з цим об'єктивна ситуація сьогодення розглядає процес становлення творчої особистості як вирішальний чинник у випереджальному розвитку покоління. З позицій даних вимог одним із найбільш актуальних пошуків сучасної освіти виступає потреба у формуванні творчої особистості на ранніх етапах розвитку, а саме в дошкільному віці (Л.І. Божович, Л.А. Венгер, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, А.В. Запорожець, Д.Б. Ельконін).

Проблема розвитку дитячої творчості широко досліджується у різноманітних аспектах психології (Дж. Гілфорд, П. Торренс, О. Матюшкін, В. Моляко), так і у дошкільній педагогіці. За інтерпретацією сутності поняття «творчість», поданою науковцем психології В. Татаркевичем – творчістю є кожна дія людини, що виходить за межі рецепта [6, с. 8].

За термінологічними словниками, творчість – це процес, діяльність, продукт; створення нових матеріальних духовних цінностей; сукупність новоствореного кимось; винахід. Творчість пов'язана з такими особистісними характеристиками, як активність та ініціатива, адже активність характеризує діяльнісний стан особистості. Творчість активізується там, де людина віднаходить щось нове – нові способи діяльності, створює нові, оригінальні, вартісні для суспільства матеріальні та духовні витвори.

На думку українського психолога Григорія Костюка, від моменту появи дитини на світ дитина є активною істотою, її психіка розвивається під впливом внутрішніх суперечностей, які є соціально обумовленими. Учений вважав, що можливість реалізувати власну внутрішню спонтанність, проявити творчу ініціативу в різноманітних спеціальних для дитини сферах передусім залежить від свободи та гармонії двосторонніх взаємин «дитина-дорослий». Водночас психолог наголошував на тому, що підвалини особистісного розвитку, які закладаються в дошкільному дитинстві, мають надзвичайно важливе значення для всього її подальшого життя [6, с. 11].

Переконанні, що заохочувати прояви дитячої творчості особливо важливо саме у дошкільному віці, оскільки саме у дитинстві життя дитини сповнено фантазіями і творчістю. Дитина дошкільного віку є чутливою до першосигнальних вражень, до їх емоційного тону. Сприймання кольору, звуку, інтонації і ритму викликає у неї гаму почуттів, що слугують фундаментом для розвитку творчості. Саме тому, дошкільний вік є першим і надзвичайно важливим етапом становлення стрижневих новоутворень, що становлять фундамент для творчості. Невдовзі школа «пред'явить» дитині зовсім інші вимоги до пам'яті та мислення. І в найгіршому випадку може статися, що творчість, не отримавши належного розвитку в дошкільному віковому періоді, поступово «тмянітиме» і вже не проявиться у дорослому житті.

Разом з тим, для творчого розвитку не завжди використовуються ті види діяльності та напрями освіти, якими наповнене життя дітей у дошкільному закладі. Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля педагогів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки. Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує у виборі завдань та змісту роботи з дітьми не стільки на озброєння їх системою галузевих знань, скільки на відкриття перед ними «науки життя» яке сприяло б формуванню життєрадісних, самостійних, практично вмільих, творчих особистостей [1].

Державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної

складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. Зміст освітньої галузі «Мистецтво» визначається за такими змістовими лініями: музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), які реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів. Метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду [2].

Розглядаючи питання творчого розвитку дітей основне педагогічне завдання дорослих – створити сприятливі умови для повноцінного життя дошкільника, для реалізації ним свого природного потенціалу, для прояву свого індивідуального «Я».

Усім дорослим, які опікуються розвитком дітей дошкільного віку, слід усвідомити – навчальна діяльність не є провідною в період дошкільного дитинства. Кожна розвивальна ситуація має бути спрямована на задоволення нового рівня потреб дитини. У системі роботи «дитина-дорослий» у суб`єкт- суб`єктному форматі дорослий має:

- поступово розширювати межі свободи дитини;
- активно підтримувати її особистісну активність, творчу зокрема;
- стимулювати здатність самостійно знаходити шляхи розв'язання проблеми та усвідомлено аргументувати його в мовленнєвому висловлюванні.

Загалом дорослий має реалізовувати супровід опосередковано, емоційно підтримуючи самореалізацію нових потреб дитини.

Вважаємо за необхідне, розглянути якості творчого мислення:

- продуктивність – здатність продумувати багато ідей;
- гнучкість – розмаїтість ідей, здатність переходити від одного аспекту ситуації до іншого;
- оригінальність – здатність до генерації незвичайних ідей;
- ретельність – здатність до деталізації, розроблення ідеї.

Виходимо з припущення, що розвиток активної творчості у дітей 5-7 років може відбуватися в процесі навчання та виховання за допомогою того, що дитина ставить в ситуацію самостійного розв'язання пізнавальної проблеми, яка потребує від неї творчого мислення. Педагогічними умовами ефективного застосування у роботі з дітьми активної творчості є:

- відбір змісту навчального матеріалу, що подається у проблемній формі;
- формування у дітей дослідницько-пошукових умінь, необхідних для самостійного розв'язання пізнавальних проблем;
- організація навчання в ігровій формі.

Для творчості дитини основними умовами гармонізації простору є:

- фізичні – наявні матеріали для дитячої творчості й можливість для дітей у будь-яку мить діяти з ними;
- соціальні – кожна дитина має відчуття зовнішньої безпеки, тобто знає, що її творчі прояви не отримують негативної оцінки з боку дорослих;
- психологічні – формування імітативних здібностей (здібностей уявляти, фантазувати) і вмінь відбувається з урахуванням віку дитини та індивідуальних особливостей розвитку дошкільника [4, с 38].

Підкреслимо, що відповідально підходити до створення оптимальних умов задля розвитку творчої активності мають і вихователі в дошкільному закладі і вчителі початкових класів.

У психолого-педагогічних дослідженнях останнього часу визначені принципи творчого виховання і навчання дітей. Найголовніші з них такі: індивідуальний підхід до дитини у процесі виховання та навчання; особистий приклад вихователя (дорослі, які виховують дитину, теж повинні виявляти свій творчий потенціал, прагнути до показу дітям власної творчості); принцип відкритості (не створювати для дітей штучне виховне середовище, діти повинні відчувати себе учасниками життя суспільства); формування пошукової активності (інтересу, потягу до нового, до знань); заохочувати спроби самостійного формулювання особистої думки, самоосвіти, самовиховання; формувати творчі якості особистості; моделювати реальну творчу діяльність; принцип збереження гуманності у всіх проявах думок і діяльності [7, с. 14].

Як зазначає Т. Поніманська, орієнтуючись на творчий розвиток особистості, педагог уникає прямого повідомлення знань і відповідного формулювання завдання, а створює проблемну ситуацію, яка вимагає від дитини пошуку правильного вирішення на основі нового способу використання здобутих знань, установлення в них нових зв'язків, оволодіння новими знаннями і вміннями. Завдання педагога полягає в тому, щоб, активізуючи враження від попередніх спостережень, уявлень про предмети і явища, співставлень та аналізу, керувати цим складним процесом, у якому кожній дитині належить провідна роль.

Цільові спостереження дають підстави звернути увагу на те, що в усіх творчих видах діяльності основну увагу педагога спрямовують на оволодіння дитиною певними наборами необхідних умінь, що в сукупності забезпечують успіх діяльності.

Основне завдання педагогів у розвитку творчої активності дітей – розкрити перед кожним вихованцем сутність творчої діяльності, яка полягає в уміннях:

- шукати якомога більше особистих оригінальних рішень, а не наслідувати готові зразки, штампи, шаблони;
- не боятися вільно висловлювати свої думки;
- спрямовувати свою увагу на пошук нового;
- доводити задумане до кінця [4, с. 38].

З огляду на все вищезначене, сучасне бачення розв'язання проблеми наступності має полягати у створенні умов для реалізації в освітньому процесі дошкільного навчального закладу і початкової школи єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного творчого зростання дитини. Забезпечення її дієвості передбачає:

- визнання пріоритетних принципів побудови освітньої системи, які є спільними і рівноцінними для дошкільної та початкової ланок освіти;
- врахування фізіологічних і психологічних закономірностей розвитку дітей на відповідних вікових етапах;
- збагачення змістового компонента;
- створення сучасного методичного супроводу освітньої діяльності дошкільного навчального закладу і початкової школи.

У роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку слід частіше використовувати способи стимуляції творчої активності. Варто знаходити нові форми роботи, спрямованні на збагачення якісних характеристик розвитку дитини, а також побудову індивідуальних засобів саморозвитку. Отже, для розвитку творчої активності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку педагоги мають приділяти постійну увагу специфічним завданням, які мають дійсно творчий характер, а крім того – керувати діяльністю дітей гнучко і обережно. Відтак кожна дитина отримує впевненість у своїх силах, розв'язуватиме будь-які завдання нестандартно, зможе доводити кожен задум до кінцевого результату – по-справжньому творчого втілення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Електронний ресурс]: <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2014. – № 7. – С. 1-18.
3. Долинна О.П. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О.П. Долинна, А.П. Бутова, О.В. Низьковська, Т.П. Новосачова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 486 с.
4. Карабаєва І. Плекаємо творчу увагу дошкільників / І. Карабаєва // Практичний психолог: дитячий садок. – 2015. – № 9. – С. 37-42.
5. Кочерга О. Психофізіологія творчості дітей / О. Кочерга. – Київ : Шк. Світ, 2011. – 128с.
6. Ладивір С. Як пробудити творчий потенціал дошкільника / С.Ладивір // Практичний психолог: дитячий садок. – 2014. – №12. – С. 4-12.

7. Назаренко Г.І. Шестирічна дитина в школі: методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів, учителів початкових класів та батьків / Г.І. Назаренко. – Харків : ХОНМІБО, 2003. – 32 с.
8. Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи у вихованні дітей: навчально-методичний посібн. / В.І. Кононенко, Н.В. Лисенко, І. Шоробута [та ін.]; за ред. проф. Н.В. Лисенко. – 2-ге видання. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. – 296 с.

The article is devoted to the realization of the problem of continuity and interaction of a kindergarten and primary school. It characterises the features of the educational process taking into account the fundamentals of formation of creative activity of the child from five to seven years old.

The problems of continuity are focused on the integration of the two parts of education, eliminating disputes between the demands of school and kindergarten programmes, between the need to take into account the specifics of preschool and primary education.

Modern scientists have determined the priorities for continuity. The first step is to agree on the goal of preschool and primary school levels. The purpose of preschool education is general development of the child under the age opportunities and specific period of childhood as a self-sufficient period of person's life.

The purpose of education in primary school is to continue the general development of the children taking into account the specific of school life along with the development of the most important academic skills in reading, writing, math, etc. In both preschool educational establishments and in schools the educational process should be aimed at the developing of the child's personality: the development of competence, creativity, initiative, independence, responsibility, arbitrariness and creativity.

The article considers the question of child's creative development; the basic pedagogical task for adults is to create favorable conditions for the full life of a preschooler, for the realization of his natural potential, for the expressing of his individuality.

Considering all the mentioned above, modern vision of solving the problem of continuity is to create conditions for implementation in educational process of a kindergarten and primary school. This is the only dynamic and forward-looking system of personal creative growth of the child. Pedagogical observations give reasons to pay attention to the fact that work with children of preschool and school age should include more ways to stimulate their creative activity. It is necessary to find out new forms of work aimed at the enrichment of quality characteristics of the child and the construction of personal means of self-development. The base of these tools is developed imagination, which is the source of creative activity of a preschooler.

Key words: *continuity, preschool educational establishment, school, creative activity, creative development, creative personality.*